

DECLANȘAREA PROCESULUI REVOLUȚIONAR DIN ROMÂNIA ÎN AUGUST 1944 ȘI PROBLEMA PARTICIPĂRII MASELOR LA VIAȚA DE STAT

D. MORĂRAȘU

Situînd pe baze științifice concepția despre istoria și rolul maselor în acest proces, fondatorii teoriei revoluționare a clasei muncitoare au arătat că legitățile obiective care guvernează devenirea societății umane acționează numai în și prin activitatea oamenilor, a forțelor sociale dintr-o societate dată. Delimitîndu-se clar de concepțiile idealiste, mistice, voluntariste, în opoziție cu acestea, materialismul istoric „vede cauza ultimă și forța motrice hotărîtoare a tuturor evenimentelor istorice importante în dezvoltarea economică a societății, în schimbările modului de producție și de schimb, în împărțirea societății în diferite clase, care decurge de aici, și în luptele dintre acestea”¹.

Istoria societății omenеști, preogresul economic și social sînt de neconceput în afara acțiunii maselor, forța motrice fundamentală a „mișcării istoriei”. Nu voința subiectivă a unor personalități este cea care schimbă cursul dezvoltării omenirii, ci, evoluția progresistă a societății este determinată de masele largi populare, de lupta lor pentru făurirea propriei istorii, în conformitate cu cerințele obiective ale vieții sociale. În ce privește personalitățile, ele pot contribui la transformarea lumii, la înfăptuirea aspirațiilor înaintate ale popoarelor și aceasta numai în măsura în care înțeleg cerințele legice ale dezvoltării sociale.

Evoluția societății românești, din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi, s-a datorat acțiunii maselor populare, luptei lor necurmate pentru înfăptuirea idealurilor de dreptate și egalitate socială și națională. Evidențiînd această idee, Programul P.C.R. subliniază că „Întreaga istorie a poporului român se înfățișează ca istoria unor neconținute lupte de clasă, a bătăliilor purtate de masele populare pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei naționale și neatințare, pentru progres și civilizație”².

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, din august 1944, a constituit un moment istoric deosebit cînd s-a manifestat cu pregnanță rolul decisiv al maselor. „Măreța epopee a insurecției de acum trei decenii și jumătate — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — a fost rezultatul voinței întregului nostru popor, al acțiunii revoluționare a eroinei noastre clase muncitoare, a maselor largi populare, al unirii într-un front larg al tuturor forțelor antifasciste, democratice, patriotice”³. Astfel insurecția a relevat încă o dată că,

¹ Fr. Engels, Introducere la ediția engleză (1892) a lucrării „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință”, în Marx — Engels, *Opere*, vol. 22, Ed. pol., București, 1965, pag. 291.

² *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Ed. pol., București, 1975, pag. 29.

³ Nicolae Ceaușescu, *Cuîntare la Adunarea festivă din Capitală organizată cu prilejul împlinirii a 35 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă 22 august 1979, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 18, Ed. pol., 1979, pag. 576.

În momentele de răscruce din zbuciumata istorie a românilor, intervenția maselor a fost hotărâtoare, marile acțiuni din istoria noastră națională fiind, de fapt, opera maselor largi populare.

În cele ce urmează, nu ne propunem să urmărim toate aspectele participării maselor la lupta revoluționară declanșată în august 1944, ci doar un singur aspect, care ni se pare a fi deosebit de important, anume în ce măsură și în ce forme revoluția de eliberare socială și națională a impus, în faza ei inițială, accesul maselor la conducerea țării, la viața de stat.

Eveniment istoric cu multiple semnificații, insurecția națională armată, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 a inaugurat epoca unor profunde transformări revoluționare, democratice în societatea românească, a cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare și ceilalți oameni ai muncii. Odată cu insurecția, pentru masele largi populare se conturează posibilitatea dobândirii treptate, printr-o luptă hotărâtă împotriva claselor dominante, a unei participări reale, efective la conducerea statului, la hotărârea destinului propriu. Subliniind importanța actului revoluționar din august 1944 sub raportul contribuției maselor la înfăptuirea acestuia și a victoriilor obținute, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că prin insurecție „masele populare și-au dobândit, cu arma în mână, dreptul la libertate și nealăturare, dreptul de a fi deplin stăpîne pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii, precum și posibilitatea de a construi pe pământul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă”⁴.

Schimbările determinate de insurecție în viața țării noastre, printre care amintim arestarea guvernului antonescian, abolirea legislației fasciste și repunerea în vigoare a Constituției din 1923, desființarea lagărelor de concentrare și eliberarea deținuților comuniști și antifasciști etc., au marcat trecerea cu hotărâre la acțiunea de înlăturare a regimului dictatorial și la restabilirea unui regim constituțional, democratic, bazat pe un sistem de drepturi și libertăți civice. Reinstaurarea unor astfel de drepturi — ca egalitatea în fața legilor, dreptul de întrunire, de asociere, libertatea presei, a cuvîntului, a conștiinței pentru toți cetățenii țării — a creat posibilități legale de activitate și manifestare în viața politică a tuturor partidelor și organizațiilor democratice, nefasciste. După 20 de ani de adîncă ilegalitate, Partidul Comunist Român intră în legalitate și în scurt timp devine principalul partid politic al țării.

Cadrul politic creat în țara noastră după insurecție era nu numai complet schimbat față de cel din timpul lui Antonescu, dar, în multe privințe, era clar diferit și față de cel existent în perioada interbelică⁵. Descătușate de robia fascistă, trezite la viața politică activă, masele își manifestau cu putere voința de a folosi din plin noile realități favorabile create prin victoria insurecției pentru apărarea și promovarea intereselor lor vitale. Intrînd viguros în arena vieții politice și afirmîndu-se ca factor determinant pe acest plan, ele nu se vor mulțumi cu revenirea la vechile rînduiri politice democrat-burgheze, ci vor acționa energic pentru instaurarea în țară a unui regim de reală democrație. Pe de altă parte, cadrul politic românesc postinsurecțional nu va rămîne același, el va suferi permanente și adînci mutații, în concordanță cu schimbările petrecute în raportul forțelor de clasă. Aflate în permanentă ofensivă, acționînd unite, masele populare vor lărgi treptat spărtura provocată de insurecție în sistemul politic burghez de guvernămint din țara noastră. Pe măsura modificării raportului forțelor de clasă, a creșterii luptei maselor se va accentua procesul de democratizare a vieții politice românești, a aparatului de stat, proces inițiat de actul de la 23 August și care, în perioada dată a revoluției, va culmina cu instaurarea primului guvern democratic din istoria țării. Contextul politic nou generat de insurecție va favoriza accesul crescînd al poporului la rezolvarea treburilor de stat, factor care va reprezenta o expresie și, în același timp, o condiție importantă a adîncirii revoluției.

În ridicarea maselor la lupta revoluționară, în mobilizarea lor la determinarea cursului societății noastre un rol esențial l-a jucat munca politică, ideologică și organizatorică a Partidului Comunist Român — forța de avangardă a clasei muncitoare, a oamenilor muncii. Exponent conștient al năzuințelor poporului, al cerințelor obiective ale dezvoltării țării noastre, partidul comunist a acționat consecvent pentru antrenarea celor mai largi forțe sociale în jurul clasei muncitoare, clasa cea mai înaintată a societății, la lupta pentru continuarea procesului revoluționar început prin victoria insurecției. În condițiile ridicării hotărâte a oamenilor muncii la făurirea conștientă a propriului lor destin, s-a probat înalta capacitate politică și organizatorică a P.C.R., prestigiul și influența sa în viața țării. Prin stabilirea, cu realism și clarviziune, a obiectivelor momentului istoric dat, prin ampla activitate de mobilizare a poporului la înfăp-

⁴ *Ibidem*, pag. 578.

⁵ Vezi în acest sens Dumitru V. Firolu, *Transformările din perioada revoluției populare și a edificării socialismului oglindite în evoluția constituțională a statului român*, în „Anale de Istorie”, nr. 2, 1974, pag. 52.

tulrea acestor obiective, partidul comunist s-a dovedit a fi singura forță politică capabilă să îndrume masele spre victorie. „În împrejurările social-politice de după insurecție, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, partidul nostru i-au revenit răspunderi de importanță istorică pentru evoluția destinului poporului român, pe care el le-a îndeplinit cu cinste, dovedindu-se singura forță politică în stare să organizeze și să conducă lupta revoluționară a maselor”⁶.

Orientarea partidului comunist spre forțele largi populare în vederea continuării revoluției se întemeia pe însușirea și aplicarea creatoare a adevărilor generale ale teoriei revoluționare, în principal a tezei referitoare la rolul hotărâtor al maselor în făurirea istoriei. De asemenea, o însemnată deosebită în acest sens a avut-o experiența proprie, la loc de frunte înscriindu-se cea acumulată în perioada anterioară insurecției. Luptele purtate împotriva exploatării, a fascismului și războiului hitlerist, succesele obținute în acești ani, victoria din august 1944 — toate acestea au evidențiat cu tărie rolul maselor. În lumina acestei valoroase experiențe, lărgirea cuceririlor dobândite prin insurecție, înfringerea împotrivirii claselor exploatare și statornicirea unor noi rîndurile social-politice și economice impuneau în mod necesar participarea activă a maselor. Totodată, problema atragerii maselor la lupta revoluționară, la viața de stat s-a aflat într-o legătură directă nu numai cu natura transformărilor ce se impuneau în România, ci, mai ales, cu profunzimea acestora. Insurecția, deși a răsturnat regimul de dictatură fascistă urit de întregul popor, ea nu a afectat temeliile social-economice ale regimului claselor exploatare. Mai mult, avînd sprijinul partidelor „istorice” și al monarhiei, forțele conservatoare, care dețineau poziții preponderente în guvernele succedute pînă la 6 martie 1945, căutau să facă totul pentru păstrarea vechilor rînduiri. De aceea, pentru continuarea revoluției se impuneau noi transformări social-politice și economice. Profunzimea acestor transformări revoluționare cerea cu necesitate o participare mult mai largă și mai activă a maselor populare la desfășurarea luptei revoluționare și, în primul rînd, la conducerea treburilor țării. Cerințele dezvoltării luptei de clasă din România reliefa astfel valoarea deosebită, teoretică și practică, a tezei materialismului istoric potrivit căreia „odată cu profunzimea acțiunii istorice, va crește deci și amploarea masei care o înfăptuiește”⁷. Aceasta înseamnă, după cum explica Lenin mai tîrziu, că, cu cit transformarea revoluționară a societății este mai adîncă, cu atît mai conștient și mai activ participă masele largi la înfăptuirea ei. Lenin a considerat această teză drept una dintre cele mai profunde teze ale filozofiei marxiste a istoriei⁸.

Linia strategică și tactică a P.C.R. de atragere a maselor la lupta revoluționară a fost limpede exprimată încă în primele sale documente publicate după 23 August. Prin aceste documente comuniștii români se adresau celor mai largi forțe ale națiunii, chemîndu-le la luptă fără cruțare împotriva hitleriștilor, a elementelor fasciste, pentru consolidarea libertăților cucerite prin insurecție⁹. De asemenea, analiza documentelor programatice elaborate din inițiativa P.C.R. mai tîrziu (de exemplu, Proiectul de Platformă al Frontului Național Democrat, Programul de guvernare al FND etc.), precum și activitatea politico-organizatorică și ideologică desfășurată în rîndul maselor reflectă aceeași concepție a P.C.R. privind rolul hotărâtor pe

⁶ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de-a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă. 22 august 1974*, în *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 10, Ed. pol., București, 1974, pag. 628.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntarea la adunarea festivă cu prilejul celei de-a 25-a aniversări a instaurării guvernului democratic de la 6 martie 1945*, în *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Ed. pol., București, 1970, pag. 624.

⁸ K. Marx-Fr. Engels, *Sfînta familie*, în *Opere*, vol. 2, E.S.P.L.P., București, 1958, pag. 91.

⁹ V.I. Lenin, *La ce moștenire renunțăm?*, în *Opere complete*, ediția a II-a, vol. 2, Ed. pol., București, 1960, pag. 542—543.

¹⁰ „În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste — se arăta, de pildă, în *Declarația C.C. al P.C.R. din 24 august 1944* — Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare... împotriva dușmanului de moarte al poporului român” (Vezi „România liberă” din 24 august 1944).

La 28 august 1944, P.C.R. lansa un nou *Apel* în care formula cu claritate obiectivele luptei revoluționare din perioada istorică respectivă și prin care chema cele mai largi categorii ale poporului la luptă unită și fără cruțare pentru „a întări libertățile cucerite prin insurecție” (Vezi „România liberă” din 30 august 1944).

Documentele elaborate de P.C.R. în această fază de început a revoluției au contribuit la clarificarea maselor, indicîndu-le obiectivele concrete de luptă și, în același timp, chemîndu-le să se organizeze.

trebuiau să-l joace masele în înfăptuirea transformărilor cerute de adncirea procesului revoluționar.

Asigurarea unui acces real al maselor la conducerea statului — latură esențială a procesului complex al antrenării maselor la lupta revoluționară, la viața politică din România — era condiționată de înfăptuirea unor schimbări democratice în structura societății românești și, în primul rând, în natura puterii de stat. Numai în măsură în care puterea politică exprima și realiza voința poporului, masele puteau participa la actul conducerii statului. De aceea, analiza noastră va urmări schimbările petrecute în conținutul puterii de stat din România odată cu victoria insurecției din august 1944.

După cum se cunoaște, problema puterii reprezintă problema fundamentală a oricărei revoluții. Nici o clasă socială nu-și poate dobîndi, consolida și menține dominația în societate fără a dispune de puterea de stat.

Experiența revoluționară arată însă că problema puterii politice nu se poate pune în mod abstract, ruptă de împrejurările istorice concrete. Conținutul puterii diferă în funcție de condițiile specifice ale fiecărei țări și etape de dezvoltare. El este determinat de natura bazei economice, de structura de clasă, cît și de raportul forțelor de clasă.

În ce privește România, partidul comunist și-a fixat ca obiectiv esențial al luptei sale cucerirea puterii de către clasa muncitoare, în alianță cu ceilalți oameni ai muncii. Studiind atent situația din țară, partidul a ajuns la concluzia — confirmată, pe deplin de evoluția ulterioară a evenimentelor — că acest obiectiv nu putea fi realizat dintr-o dată, printr-un singur act, ci în mod treptat, pe măsura creării condițiilor necesare. Această concepție a comuniștilor în problema puterii, cristalizată încă înainte de insurecție, pleca de la condițiile concrete în care urma să se declanșeze revoluția în România, de la complexitatea și natura sarcinilor ce trebuiau înfăptuite. Obiectivele largi, cu caracter național, antifascist impuneau o participare a tuturor forțelor interesate, indiferent de natura lor de clasă. De aceea, singura condiție pusă de comuniști pentru ralierea la frontul național antifascist — realizat cu succes în vara anului 1944 — a fost atitudinea față de regimul antonescian și războiul hitlerist¹¹. În împrejurările cînd țara se afla în pragul unei catastrofe naționale, natura de clasă a diferitelor forțe ce urmau să fie atrase în frontul național antifascist nu se impunea pe primul plan. Plecînd de la aceste condiții specifice, P.C.R. a susținut ideea unui guvern de coaliție națională, care să cuprindă toate forțele interesate în înfăptuirea sarcinilor luptei antihitleriste¹². Insurecția nu și-a propus, și nici n-ar fi putut atunci, să rezolve problema puterii politice în favoarea oamenilor muncii. Dar în concepția P.C.R. ea trebuia să reprezinte primul pas pe linia soluționării depline a problemei puterii. Cucerirea treptată a puterii politice, înlăturarea succesivă de la cîrma țării a diferitelor cercuri ale claselor exploatare a constituit una din trăsăturile specifice, originale ale procesului revoluționar din România. Pe măsura dobîndirii puterii, a înfăptuirii celorlalte sarcini ale revoluției se va extinde și adînci, în forme diverse și mereu noi, participarea reală a maselor la conducerea treburilor de stat.

Insurecția din august 1944 a determinat schimbări importante la nivelul puterii de stat, deschizînd perspectiva soluționării treptate a problemei fundamentale a revoluției în interesul maselor muncitoare. Prin lovitură dată pozițiilor politice ale claselor dominante (acestea au fost nevoite să accepte planul propus de P.C.R. pentru scoaterea țării din situația în care se afla, să admită prezența comuniștilor în guvern etc.), insurecția marchează, după părerea noastră, începutul destrămării puterii de stat burgheze, proces care se va accentua rapid în lunile următoare.

¹¹ De pildă, în Platforma program din 6 septembrie 1941, P.C.R. sublinia că este gata „să colaboreze cu toate partidele, grupările, personalitățile politice, cu toți patrioții români... pînă la singur criteriu al colaborării atitudinea față de ocupanții hitleristi, de dictatura militar-fascistă și de războiul criminal contra Uniunii Sovietice” (Vezi *Documente din istoria Partidului Comunist din România*, ed. a II-a, EPLP, 1953, pag. 347).

¹² Tot în Platforma program din 6 septembrie 1941, P.C.R. propunea, alături de alte obiective, răsturnarea dictaturii militar-fasciste și formarea unui guvern al independenței naționale, cu participarea reprezentanților tuturor forțelor patriotice.

În Manifestul programatic al Frontului Unic Muncitoresc dat publicității la 1 Mai 1944, cele două partide ale clasei muncitoare chemau forțele patriotice, antihitleriste să se unească pentru „... Răsturnarea guvernului Antonescu. Formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste” (Vezi *Documente din istoria Partidului Comunist din România* ed. a II-a, EPLP, 1953, pag. 347 și 382).

În locul guvernului antonescian arestat, la conducerea țării s-a instaurat, în scara zilei de 23 August 1944, un guvern de uniune națională, expresie a largii coaliții de forțe antihitleriste realizată de P.C.R. în vara aceluiași an. Noul guvern, prezidat de generalul Constantin Sănătescu, reflecta raportul forțelor de clasă creat în perioada de pregătire și înlăptuire a insurecției naționale. Majoritatea membrilor acestui guvern erau, în genere, personalități legate sau influențate fie de partidele „istorice”, fie de cercurile palatului regal¹³.

Alcătuît în condițiile victoriei insurecției, guvernul Sănătescu avea de rezolvat sarcinile impuse de momentul istoric dat, de caracterul democratic și național antifascist al insurecției armate victorioase¹⁴. Natura antifascistă a sarcinilor guvernului ne permite să desprindem caracterul istoricește necesar al acestuia.

Prin actul insurecțional de la 23 August 1944, puterea de stat dictatorială a fost înlocuită cu o putere de stat nouă, de esență burghezo-democratică. Noua putere era formată din reprezentanții forțelor participante la pregătirea și desfășurarea insurecției, adică a forțelor politice antihitleriste grupate în BND*, a cercurilor armatei și ale palatului regal¹⁵. Această structură a cabinetului era consecința activității intense a P.C.R., desfășurată înainte de insurecție, pentru unirea tuturor forțelor antihitleriste, cit și a muncii sale în armată, a legăturilor stabilite cu numeroși generali și ofițeri patrioți. Din analiza componentei guvernului rezultă, prin urmare, că forțele conservatoare dețineau poziții preponderente în cadrul acestuia.

Dar victoria insurecției a pus clasa muncitoare, pentru prima dată în istoria existenței sale, în situația de a fi participantă la guvernarea țării, ceea ce a însemnat un moment de cotitură în atragerea maselor muncitoare la viața de stat. Se deschide etapa participării reale adîncirii procesului revoluționar.

Astfel, în cadrul guvernului format la 23 August 1944 intrau și doi reprezentanți ai clasei muncitoare (Lucrețiu Pătrășcanu — P.C.R. și Constantin Titel Petrescu — PSD) care aveau calitatea de miniștri de stat fără portofoliu. Reprezentantul partidului comunist a deținut, pînă în septembrie 1944, și interimatul la Ministerul de Justiție, situație de natură să garanteze instituirea unui cadru juridic nou, favorabil atragerii și participării maselor la viața politică a țării. Prin intermediul acestor reprezentanți, forțele populare au avut o contribuție importantă la elaborarea și adoptarea hotărîrilor de stat din acel moment istoric, hotărîri care au influențat considerabil evoluția ulterioară a evenimentelor din România.

Examinarea atentă a structurii cabinetului și a condițiilor istorice în care s-a instaurat relevă concluzia, subliniată în literatura de specialitate¹⁶, că ponderea în guvern a diverselor forțe sociale și politice nu corespundea contribuției efective a acestora în mișcarea de rezistență antifascistă și în acțiunea de dobîndire a regimului antonescian. Incluziunea, de pildă, a numai doi reprezentanți ai clasei muncitoare în guvern era în totală neconcordanță cu rolul pe care această clasă și organizațiile ei l-au avut în rezistența antifascistă, în pregătirea și înlăptuirea insurecției naționale. Constatarea de mai sus se explică prin aceea că partidele „istorice” au refuzat alcătuirea unui guvern din reprezentanții tuturor forțelor politice antihitleriste, cum preconizase

¹³ A. Kerețchi, *Probleme ale tacticii P.C.R. în perioada luptei pentru instaurarea puterii populare*, în „Cercetări istorice”, Iași, 1970, pag. 253.

¹⁴ În Declarația guvernului se arată, printre altele, următoarele: „Astăzi dictatura a fost înlăturată. Poporul reîntre în drepturile lui. Regimul politic pe care îl vom înlăptui va fi un regim democratic, în care libertățile și drepturile cetățenești vor fi garantate și respectate” („România liberă” din 24 VIII 1944).

* Blocul Național Democratic a fost creat în luna iunie 1944, pe baza acordului încheiat între P.C.R., P.S.D., P.N.Ț. (Maniu) și P.N.I. (Brătianu). Platforma de acțiune a celor patru partide prevedea scoaterea României din războiul antisovietic, alăturarea ei Națiunilor Unite, eliberarea țării de sub dominația fascistă, restabilirea independenței și suveranității naționale, înlăturarea dictaturii fasciste și instaurarea unui regim democratic.

¹⁵ Structura guvernului era următoarea: președinte; 4 miniștri secretari de stat fără portofoliu, care aveau rolul de vicepreședinți (este vorba de reprezentanții partidelor din B.N.D.); 9 miniștri și 5 subsecretari de stat.

Din totalul de 9 departamente, 6 erau ocupate de generali activi. Departamentele Afacerilor Străine și Agriculturii erau deținute de specialiști. Interimatul Ministerului de Justiție era asigurat de Laurențiu Pătrășcanu. În ce privește subsecretarii de stat, aceștia erau, de asemenea, militari („România liberă” din 24 august 1944; „Libertatea” din 25 august 1944).

¹⁶ Vezi Paraschiva Nichita, *Cucerirea puterii centrale de stat de către clasa muncitoare în alianță cu ceilalți oameni ai muncii (23 August 1944—30 Decembrie 1947)*, în volumul *30 Decembrie '47. Premise și semnificații*, București, 1972, pag. 18.

partidul comunist. Astfel partidele „istorice”, chiar în condițiile acceptării colaborării cu P.C.R. și PSD în vederea răsturnării regimului antonescian, scoaterii României din războiul hitlerist și eliberării ei, rămneau în continuare potrivnice participării maselor largi la conducerea statului.

Desigur, analiza problemei nu se poate opri la ponderea numerică a partidelor clasei muncitoare în guvern. Văzută prin prizma condițiilor social-politice din acea perioadă, prezența celor doi reprezentanți ai clasei muncitoare în guvern avea semnificații politice multiple și de importanță deosebită.

Astfel, se impune subliniat faptul că partidele claselor exploatatoare n-au putut evita conclucrarea în guvern cu partidul comunist, pe care în trecut îl ținuseră în adincă ilegaliat, și cu partidul social-democrat. Aceasta ilustrează neputința claselor dominante de a acționa deschis împotriva clasei muncitoare care își afirma cu putere crescândă rolul conducător în lupta revoluționară ce se desfășura. Prin admiterea P.C.R. în guvern, politica anticomunistă promovată de clasele exploatatoare timp de patru decenii a primit o puternică lovitură. În același timp, intrarea celor doi reprezentanți în guvern exprima și forța politică a celor două partide muncitorești, în primul rând a partidului comunist. Problema puterii politice în România nu mai putea fi rezolvată fără conclucrarea, într-un fel sau altul, cu muncitorimea, clasa cea mai avansată a societății românești, purtătoarea aspirațiilor de dreptate și libertate socială ale întregului popor. Totodată, în condițiile deținerii majorității portofoliilor de către forțele interesate în conservarea vechilor rânduiri burgheze interbelice, includerea celor doi reprezentanți ai clasei muncitoare în guvern constituia o garanție a unei evoluții democratice a vieții social-politice din România pe linia satisfacerii năzuințelor fundamentale ale maselor muncitoare și dezvoltării luptei revoluționare. Prin reprezentanții lor, cele două partide muncitorești, sprijinite de forțele populare, vor apăra și promova interesele clasei muncitoare, ale oamenilor muncii la nivelul organului central al puterii de stat. Pe măsura adâncirii procesului revoluționar, pozițiile clasei muncitoare, ale forțelor consecvent democratice în guvern și în aparatul de stat vor fi lărgite. Activitatea reprezentanților oamenilor muncii în organele de stat va fi sprijinită și se va îmbina tot mai mult cu acțiunile de jos ale maselor.

În concluzie odată cu insurecția clasa muncitoare devine, pentru prima dată în istoria sa, *participantă la guvernarea țării, la executarea puterii centrale în stat*. Aceasta a constituit un pas pe linia cuceririi întregii puteri politice de către oamenii muncii. Prin răsturnările produse în viața social-politică a României, insurecția a deschis drumul atragerii și participării reale, efective a maselor la conducerea statului, la rezolvarea problemelor majore ale dezvoltării societății românești. Începând din acest moment, destinele istorice ale națiunii noastre vor fi hotărâte, într-o măsură crescândă, de către masele largi populare, conduse de partidul comunist.

Actul insurecțional n-a însemnat pur și simplu o revenire la sistemul democrației burgheze interbelice, ci, el a constituit un punct de plecare spre o democrație superioară, începutul unui proces de adânci transformări revoluționare în societatea românească¹⁷. Deși intenția claselor dominante era aceea de a menține rânduilele democrat-burgheze tradiționale, viața politică din România se caracteriza, în acel moment istoric, printr-o serie de elemente care indicau clar o perspectivă nouă societății noastre. Dintre aceste elemente, se impun a fi menționate următoarele : Scoaterea de către insurecție la suprafața vieții politice românești a maselor populare care își manifestau neclintit hotărârea de a continua lupta pentru apărarea și dezvoltarea cuceririlor obținute ; manifestarea maselor ca principală forță ce avea să determine cursul dezvoltării ulterioare a României ; existența unui cadru juridic favorabil dezvoltării luptei revoluționare — sistemul de drepturi și libertăți cetățenești reinstaurat prin repunerea în vigoare a Constituției din 1923 ; existența unei forțe politice capabile să organizeze și să conducă masele în lupta pentru noi victorii — partidul comunist ; îndepărtarea din viața politică a țării a legislației și a grupărilor fasciste și interzicerea prin lege a activității lor ; intrarea, pentru prima dată, a reprezentanților clasei muncitoare în guvern, ceea ce releva rolul și prestigiul dobândite de aceasta clasă în lupta revoluționară și, totodată, constituia o garanție a trecerii la înfăptuirea unor noi transformări de structură în societate.

În faza inițială a revoluției, actul participativ a îmbrăcat forme specifice, impuse de realitățile concret-istorice din țara noastră.

Insurecția — care „a răsturnat regimul politic al dictaturii militaro-fasciste, forțele cele mai reacționare vindeute Germaniei fasciste și a lichidat dependența de imperialismul german și de orice imperialism, ducând la întoarcerea armelor împotriva armatelor hitleriste și

¹⁷ Vezi în acest sens și Dumitru Turcuș, *Pagini din lupta pentru instaurarea puterii populare în România*, Edit. științifică, 1 pag. 1974, 29.

la izgonirea lor de pe teritoriul țării...¹⁸ a fost rezultatul direct al acțiunii maselor, al voinței lor unanime de a imprima un nou curs dezvoltării României. Expresia cea mai înaltă a acestei participări a constituit-o activitatea PCR — forța politică ce a jucat rolul principal în pregătirea, organizarea și desfășurarea actului insurecțional.

Odată cu insurecția, masele, prin forțele politice care le reprezentau, încep să aibă acces în mod efectiv la guvernarea țării, la adoptarea deciziilor fundamentale de stat. Partidul comunist, cel mai autentic exponent al năzuințelor poporului, a avut prin reprezentanții săi (în special Lucrețiu Pătrășcanu) un rol important în elaborarea și definitivarea documentelor care au pregătit și au favorizat apoi desfășurarea insurecției. Trebuie amintit aici și faptul că Lucrețiu Pătrășcanu, reprezentantul P.C.R. în guvernul instaurat la 23 August 1944, în cadrul căruia deținea și interimatul la Ministerul Justiției, a fost acela care a condus delegația României care, la sfârșitul lunii august, a plecat la Moscova pentru încheierea armistițiului cu Națiunile Unite. Astfel comuniștii au participat direct și la reglementarea situației internaționale a țării în conformitate cu schimbările intervenite la 23 August.

Insurecția a impus definitiv masele populare în arena politică, unde devin factorul determinant. Prezența efectivă și crescândă a lor în confruntările politice a asigurat evoluția societății românești spre o democrație superioară, spre o democrație a poporului.

Toate aceste direcții ale actului participativ s-au desfășurat, pe de o parte, în contextul răsturnării prin forță a regimului antonescian și a luptei împotriva trupelor hitleriste pentru eliberarea țării, iar pe de altă parte, pe fondul colaborării dintre forțele consecvent democratice partidele „istorice” și cercurile palatului regal. Aflate într-o strinsă unitate dialectică, aceste direcții nu s-au născut spontan, ci ele au fost rezultatul nemijlocit al activității complexe a P.C.R. Conducerea de către partidul comunist a imprimat, tot mai mult, participării maselor la viața politică, la conducerea statului un caracter conștient și organizat, asigurând, în ansamblu, manifestarea acestora ca făuritoare ale istoriei, ale propriului lor destin.

LE DÉVELOPPEMENT DE LA RÉVOLUTION DE ROUMANIE EN AOÛT 1944 ET LE PROBLÈME DE LA PARTICIPATION DES MASSES POPULAIRES À LA VIE D'ÉTAT

R é s u m é

L'insurrection de l'Août 1944 a inauguré l'époque de profondes transformations révolutionnaires démocratiques dans la société roumaine, la conquête du pouvoir politique par les ouvriers. Elle a créé un cadre politique complètement nouveau, favorable à l'affirmation des masses dans la vie social-politique du pays. Au fur et à mesure du changement du rapport des forces de classe, ce cadre permettra la transformation graduelle de la participation des masses à la direction d'Etat dans un fait réel, ce fait présentant des implications les plus profondes pour le développement de la société roumaine.

La présence et l'ascension des masses dans la vie politique du pays, leur participation à la détermination du cours de la société roumaine ont eu lieu à la suite de l'intense activité entreprise par P.C.R. — la force d'avantgarde de tous les ouvriers. L'ouvrage reflète largement la conception du Parti Communiste Roumain concernant le rôle des masses au processus révolutionnaire.

Le 23 Août 1944 la classe ouvrière participe, pour la première fois, à la formation du gouvernement, exerçant son pouvoir en Etat. C'est le premier pas vers la conquête de l'entier pouvoir politique par les masses ouvrières, la réalisation d'une participation large et effective de celles-ci à la direction de l'Etat. Au fur et à mesure à l'approfondissement du processus révolutionnaire, l'acte de la participation connaîtra dans notre patrie de nouvelles dimensions.

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Adunarea festivă din Capitală organizată cu prilejul împlinirii a 35 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. 22 august 1979*, în *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 18, Ed. pol., București, 1979, pag. 578.